

pesme
varlam šalamov

* * *

Pozvati, pozvati gluvo doba noći —
I ono će doći.
Svome bližnjemu pozavideti,
I on će umreti.

* * *

Prosto — bolestan sam. A mišljah
Da nema šta da se leči,
Da mogu da podnosim umor
Ostarelih reči.

Svet je po sebi nadaren i vešt
Da nas vodi kao roblje, vezano,
I njegov ritam, i njegov kaos,
Da predvidimo nije nam dano.

I sve je to samo — nažvrljana slika;
Barke, sante leda, oblaci, luka... —
Sve što nam bez velikog rizika
Dodaje njegova ruka.

* * *

Mi svak po svome služimo domovini.
I taj naš dug ponekad izgleda
Kao žed u polarnoj mrzlini,
Kao suvilo ustiju sred leda.

S mladalačkim žarom, kao nožem,
Počeh da merim život i ljude:
Preteže onaj sa tvrdim čelikom —
Potegni nož! Dokaži! Pa šta bude!

Nikakve proroke, vođe koji sude,
Ni sledbenike boga vatre, ne,
Ja tražim one prave ljude
Koji su jači i bolji od mene.

* * *

U sudbini ima nešto od stanice,
Iz onih vremena, iz onih vremena —
Od jugovine i lapavice,
Od vreve lica i imena.

Sve je to ona sen samo
Jedne začarane šumske jele,
I čini se, vратиće se tamo,
U bivše sanovite predele.

neka pitanja, ključna pitanja umetnosti i večna pitanja života.

Ako pesnik najvažniji deo svoga vremena ostavlja sebi, a u kružoku se zajedno sa omladinom samo odmara, šali i zabavlja, onda takav pesnik zaboravlja na utisak koji neizbežno ostavlja na sve one koji nisu posećivali Hendrikov sokak radi viceva i došetki.

U to vreme sam se upoznao i sa Pasternakovim stihovima. To je bila zbirka »Brat moj život«. Utisak je bio ogroman. Čitao sam je u Lenjinskoj biblioteci, u staroj sali Rumjancevskog muzeja.

Tada nije bilo ograničeno vreme korišćenja knjige, i ja sam je dugo zadržao, želeći da je celu prepisem. Ali, odjednom sam shvatio, da uopšte nije potrebno da prepisujem zbirku »Brat moj život«, pošto sam je celu naučio napamet. Onda sam počeo da skupljam i da ispisujem u svoju člansku kartu sva rana izdanja futurista — zbornika »Centrifuga« i svih onih koji su sa njim objavljivali u ranim futurističkim izdanjima.

Svako jutro sam odlazio u Lenjinsku biblioteku. Toliko sam bio redovan posetilac njene čitaonice, tako da mi je broj članske karte jedne godine bio jedinica. Uzimao bih čitavu gomilu knjiga, koju je trebalo nostiti do stola u nekoliko mahova.

Jednom mi je, dok sam vraćao knjige, prišla neka devojka i upitala:

— Sve ove knjige? Zašto ih sve zadržavate?
Objasnio sam joj da ograničenja nema, a da me pitanje veoma zanima.

— Interesuje vas rani futurizam? LEF?

— Da, interesuje me.

— Želite li da se sledećeg četvrtka sretnete sa O. M. Brikom?

Eto upravo sam tako dospelo u Hendrikov sokak, bio sam na nekoliko »predavanja«.

Naravno, moji novi poznanici su poricali stihove, takode kao i S. M. Tretjakov.

Ali, utisak istinske novine, otkriće novog sveta u zbiricama »Brat moj život« i »Teme i va-

rijacije« ostao je nepromenljiv. I »Poručnika Smita« i »1905. godinu« — sv sam primao bez rezerve. U to vreme sam se upoznao i sa Pasternakovom prozom — »Detinjstvo Ljuvers« i neuspele priče »Crte Apelesa«.

1932. godine Pasternak je objavio knjigu »Drugo rođenje«, ni nju nisam morao da prepisujem, da bih je zapamtio

1938. Pasternak je imao književno veče u klubu 1 MGU-a, na kojem je čitao svoje stihove iz »Drugo rođenja« i odgovarao na pitanja slušalaca.

Mada je Pasternakovo čitanje imalo malo zajedničkog sa majstorima tog zanata (Pasternak je kasnije govorio da je princip njegovog čitanja — čitati kao ritmičku prozu), i njegovo čitanje, i odgovori, i Pasternakov spoljašnji izgled bili su nepatvoreni. To je bio istinski pesnik.

To poznanstvo iz dubine gledališta učvrstilo je moju odluku da se vratim stihovima. U to vreme su već bili objavljeni neki moji članci i pripovetke. Pasternaka sam čuo i video više puta i pre te večeri, ali mi se on na bučnim Lefovskim književnim skupovima nekako gubio iz vida.

Razgovor Pasternaka sa čitaocima prvi put sam čuo te večeri u 1. klubu MGU-a.

Tridesetih godina sam napisao nekoliko desetina pesama. Nisu se sačuvali. Mislim da su bile napisane pod uticajem Pasternaka. Taj uticaj je bio utoliko opasniji što se preplitao sa uticajem pesnika sa kojim sam se tek bio upoznao i čijim sam tajnama bio opsednut. Bio je to Inokentij Anenski.

I eto, tako sam sa tom ljubavlju prema Anenskom i Pasternaku — otputovao na Daleki Sever.

Svoje stihove zapisujem od 1949. godine, tj. od proleća 1949. godine, kada sam počeo da radim kao bolničar u šumskoj ekspediciji, na izvoru Duskanja, nedaleko od rečice Debin, pri-
toke Kollime.

Stanovao sam u zasebnoj kolibici ambulantnog kruga i imao sam mogućnosti da zapisujem i, razumljivo, da stvaram stihove.

Bujica koja je zašla iz mene bila je toliko snažna, da nisam imao vremena čak ni za najprimitivniju obradu, a ne samo skraćanja. Bojao sam se da će mi skraćanja odvući pažnju. Pisao sam u svakoj prilici: dok sam prevaljivao put od dvanaest kilometara duž izvora, čekajući pretpostavljene i čekajući prijem lekova.

Tek što bih završio jednu pesmu, otpočinjao bih drugu, dok mi je u mozgu treperila treća i četvrta. Klonuvši, umornih ruku ostavljao bih rad.

Rezultate sam zapisivao u sveske ručne izrade od pak-papira, a skice sam bacao u vatru. Mada, skica i nije bilo tako mnogo. Same sveske su bile zamišljene kao neke skice, kojima bih se ja kad-tad vratio. Nisam imao vremena za obradu, za najprostija skraćanja i najelementarniju kompoziciju. Za mene je bila najveća sreća, skoro čudo, i sama mogućnost zapisivanja tih poetskih radova, ma kako oni bili nezgrapni i klimavi u pogledu strofe i stiha.

¹ Ovo je zaseban članak bez potpisa, ali sa naslovom koji je dao autor. Prvobitni naslov je glasilo »Datiranje mojih stihova«, no Šalamov ga je svojeručno prepravio na postojeći. Autor je na prvoj strani označio i broj stranica kućanog teksta (1-), što svedoči o njegovoj celovitosti. Kućani tekst mi je predao lično Šalamov, u vezi sa mojim radom na objavljivanju njegovih stihova. — Vitalij S.

² Misli se na knjige L. F. Volkova — Lanita: »Aleksandar Rodčenko crta, fotografije, polemike« (M. 1968.) i »V. I. Lenin u fotoumetnosti« (M. 1967.) — V. S.

³ B. S. Južanin je bio organizator i prvi rukovodilac estradno-pozorišnih predstava »Plave bluže« (20-30-tih godina). V. S.

Sa ruskog: Enisa Uspenski

Otpuzaću u svoj brlog.

Ujutru,
Postojaću još malo
Na vetru.

Udahnuću punim plućima, slobodno,
Na vetrometini,
Prosto, tamo i — umreću,
U toj samotnji.

* * *

Udišem svakom porom kože
U pretećoj tišini šume
Sve što niko nazvati ne može,
Što ni živ ni mrtav sad ne ume.

I ono što je tako nedosežno,
Ono što je izmaklo iz ruke,
Katkad protekne mimo i u zelenom
Mreškanju reke nestane bez buke.

* * *

Ni na kakve heroje ne mislim, već
pre na
One jače i bolje od mene,
Koji ne čekaju ni znaka, ni trenu
Duž puteva u dane maglene.

Koji su navikli, kao ja, na prasak,
Svakim nervom i mišićem svojim,
Koji nisu fitilj za dinamit,
No vatra što uz fitilj puzi, dim.

Sred drveća, zveri i ljudi.
Na zemlji, na putu prema nebu
Ne treba niko da me vodi,
Sve što znam, znam po sebi.

* * *

Na svetle staze parka gde je
Koliko juče, i koliko čilo,
Na jednoj nozi kroz aleje
Poneko dete poskočilo,

Oblaci padaju se niže,
Sa neba lije tama,
Zemlji vuče sve bliže, sve bliže
Samrtnička čama.

Ne, da je više bilo nebo
Bilo bi mi lakše,
Manje bih se bavio helbom
Manje mislio na sedine staračke.

S ruskog:
Dejan Mihailović